

אל"י ברוך שולמן
דברים שנאמרו לפני חברים מקשיבים בביהכ"ס ישראל
הצעיר דמידוד

נשים במקרא מגילה

-א-

גדר פטור נשים מקריאת המגילה לשיטת בה"ג

א. איתא בגמרא מגילה (ד.) אריב"ל נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס. והקשו הראשונים מהמבואר בתוספתא (פ"ב) אנדרוגינוס מוציא את מינו ואינו מוציא את שאינו מינו כו' נשים ועבדים וקטנים פטורין ואין מוציאין את הרבים יד"ח.

ותירץ בהלכות גדולות וז"ל נשים ועבדים וקטנים פטורין ממקרא מגילה אלא שחייבין במשמע, למה שהכל היו בספק להשמיד להרוג ולאבד והואיל והכל היו בספיקא הכל חייבין במשמע עכ"ל. וכן דעת הרבה ראשונים.

ועיין בתוס' סוכה (לח.) כתבו דהטעם שאין נשים מוציאות אנשים במקרא מגילה לדעת בה"ג משום דרבים זילא בהו מילתא.

ולכ' דברי התוס' קשים איך אפשר דהטעם שאשה אינה מוציאה אנשים יד"ח משום דרבים זילא בהו מילתא, והרי אשה אפילו לאיש אחד אינה מוציאה כדמוכח מהא דאנדרוגינוס אינו מוציא את שאינו מינו. ותירץ המג"א סי' תרפ"ט דהוא משום לא פלוג.

ועיין במרדכי שם כתב דנשים אינן מוציאות אנשים במגילה משום דלגבי חיוב האנשים בקריאה הו"ל אינן מחוייבות בדבר. ולכ' זו סברא אחרת מסברת התוס' דהוא משום דזילא בהו מילתא.

וכן נקט הלבושי שרד על המג"א שם דהמרדכי והתוס' חלוקים בזה. אלא דקי' שא"כ דברי המג"א סותרים זא"ז דבס"ק ז' הביא המג"א את דברי המרדכי כדי לבאר מש"פ הרמ"א דנשים שקוראות לעצמן מברכים לשמוע מגילה.

והקרוב נתנאל מגילה שם נקט דרך אחרת דתוס' והמרדכי לא פליגי אלא דנאמרו שתי הלכות בזה האחת דאשה אינה מוציאה איש אחד משום שחייבות בשמיעה ולא בקריאה, וכדברי המרדכי, ואילו מש"כ התוס' סוכה בשם בה"ג דאינה מוציאה את הרבים דזילא בהו מילתא זהו דין אחר דאינה מוציאה נשים רבות. ומובא בשער הציון שם. אבל הוא תמוה לומר דאחת דיבר הבה"ג ושתים זו שמענו. ובדברי הבה"ג שלפנינו אין רמז לזה. ועוד דהתוס' הרי מדמה ליה לזימון דנשים אין מצטרפות עם

אנשים ע"ש והרי התם מזמנות לעצמן. ב. אבל באמת דברי התוס' ברורים ונראה דגם המרדכי אינו חולק בזה, דהנה באמת יש לעיין לשיטת בה"ג דלא חייבו נשים בקריאה כ"א בשמיעה, והרי מה ראו על ככה כיון שאף הן היו באותו הנס למה לא חייבו אותן בקריאה ג"כ. [ודברי המרחשת בזה ידועים דהחיוב קריאה מצד זכירת עמלק ונשים פטורות מקריאת עמלק לדעת הרבה פוסקים דלאו בנות מלחמה נינהו, אבל אי"ז דעת התוס' סוכה הנ"ל וגם שאר הראשונים כתבו טעמים אחרים כמו שיבואר, וגם ק' לדבריו דהבה"ג השוה קטנים לנשים עיין לקמן ובקטנים ל"ש סברא זו.]

עוד יש לעיין דהנה לשון הבה"ג הוא דנשים ועבדים וקטנים פטורין ממקרא מגילה אלא שחייבין במשמע, למה שהכל היו בספק להשמיד להרוג ולאבד והואיל והכל היו בספיקא הכל חייבין במשמע, וכן העתיקו התוס' ערכין (ג.) ע"ש, חזינן דהשוה קטנים לנשים, וכן הוא במרדכי מגילה שהביא ראייה לשי' הבה"ג וז"ל והכי איתא בירושלמי פ"ב אמר בר קפרא צריך לקרותה בפני אנשים ונשים וקטנים שאף הם היו באותו הנס בספק להרוג כו'. וכן ע"ש בהמשך דמספיק"ל אם קטנים יכולים להוציא נשים כיון דתרווייהו חייבים בשמיעה ולא בקריאה ע"ש. ולכ' אינו מובן כלל מה שייך לומר בקטן דחייב בשמיעה והרי ממנ"פ הוא עצמו פטור לגמרי ואם מטעם חינוך היה צ"ל חייב בקריאה כמו הגדול. [וכן הקשה בחי' הגרי"ז (סטנסיל) לערכין שם.]

גם עצם הראייה שהביא המרדכי מן הירושלמי (וכ"כ גם בבהגר"א סי' תרפ"ט) אינה מובנת לכ' שהרי המרדכי עצמו מודה דנשים יכולות לקרות לעצמן ואפילו לנשים אחרות כמבואר בדבריו שם וא"כ ע"כ הירושלמי דקאמר שצריך לקרות להן היינו באופן שאינן יכולות לקרות לעצמן וא"כ מה ראייה מביא משם.

ג. ונראה פשוט דהראייה מן הירושלמי היא דעכ"פ משמע דמטבע התקנה מה שחייבו נשים במקרא מגילה שאף הן כו' היה שחייבו אותן בשמיעה ולא בקריאה. דאל"כ אמאי לא קאמרי בפשיטות דנשים חייבות דאף הן כו'. אלא דכך היתה התקנה מתחילה כשבאו לחייבן משום שאף הן היו באותו הנס, תקנו ש"צריך לקרותה בפני אנשים ונשים וקטנים שאף הן היו באותו הנס כו"י.

אלא דעדיין לא ידענו למה הטביעו התקנה באופן זה דוקא, ולזה השמיענו התוס' סוכה דטעמא משום דזילא בהו מילתא, פי' דכיון שמקרא מגילה צ"ל לכתחילה בעשרה, ורבים זילא בהו מילתא שאשה תקרא להם, לכן היתה מטבע התקנה וצורתה שאיש אחד יקרא לציבור של

אנשים נשים וקטנים, וממילא תוצאות מזה דאנשים חייבים בקריאה (ויוצאים מדין שומע כונה) ונשים חייבות בשמיעה.

ומובן א"כ למה גם קטנים חייבו בשמיעה דוקא, דכיון דעכ"פ אין קטן יכול לקרות לגדול (ע"י בתוסי' ובר"ן י"ט ע"ב מה ששו"ט בטעם הדבר) ומקרא מגילה היא ברבים שאחד קורא לאחרים לכן לא חייבו אותו אלא בשמיעה. היינו כנ"ל, דעצם מטבע התקנה היה שגדול יקרא לכל הציבור, ופשוט שקטן לא יהיה הקורא לציבור, וממילא שחיובו אינו חיוב קריאה אלא חיוב שמיעה.

וממילא ניחא מה שהקשינו איך כתבו התוסי' דהטעם שאשה אינה מוציאה אנשים יד"ח משום דרבים זילא בהו מילתא, והרי אפילו לאיש אחד אינה מוציאה כדמוכח מהא דאנדרוגינוס אינו מוציא את שאינו מינו. אבל הוא פשוט דמחמת דזילא בהו מילתא שאשה תקרא לרבים לכן מעיקרא חייבו אותן בשמיעה דוקא וממילא דאינה מוציאה אפילו לאיש אחד דהו"ל אינה מחוייבת בדבר בחיוב הקריאה וכמש"כ המרדכי, וגם התוסי' מודים לזה, וליכא פלוגתא בין התוסי' לבין המרדכי כלל. ולכן הביא המג"א לתרווייהו.

-ב-

צירופן לעשרה

ד. אלא דעדיין יש לעיין למה הפקיעו נשים מחיוב קריאה נהי דזילא מילתא שתקראנה לאנשים רבים אבל יכולות לקרוא לעשר נשים. וכיון דמשכח"ל קריאה בכה"ג למה הפקיעו אותן מחיוב קריאה. [ודוחק לומר כסברת הק"נ דגם בזה זילא בהו מילתא.] וכן ע"י באשכול (חי"ב ע"מ ל') ובארחות חיים (ה' מגילה אות ב') ובכל בו (סי' מ"ד), שהם הוסיפו טעם אחר למה הפקיעו נשים מחיוב קריאה משום דקול באשה ערוה, וגם לדידהו יקשה למה הפקיעו אותן מחיוב קריאה הרי יכולות לקרות לעשר נשים. [וכאן לא יועיל סברת הק"נ.]

אלא נראה דע"כ צ"ל לדעת התוסי', וכן לדעת האשכול ודעימיה, דעשר נשים אין מצטרפות לקריאת המגילה כלל, וצריך עשרה אנשים דוקא, ולכן כיון דא"א שתקראנה לאנשים, להתוסי' משום זילותא ולהנך ראשונים משום דקול באשה ערוה, לכן הפקיעו אותן מחיוב קריאה לגמרי.

וזה כדעת העיטור (ה' מגילה דף ק"י) דכתב דנשים אין מצטרפות לעשרה, והובא גם בב"י סי' תרצ"ט ובשו"ע סי' תר"צ, וגם עדיף מיניה

דהעיטור דימה את זה למה שאין מצטרפות לזימון, ולדבריו אפשר דדוקא אין מצטרפות עם אנשים אבל עשר נשים לבדנה אפשר מצטרפות דומיא דזימון שמזמנות לעצמן [וע"י בשו"ת צ"ץ אליעזר חלק י"ג סי' ע"ג אריכות בזה, וע"ע לק' (ענף ג')], אבל להנך ראשונים מוכח דאפילו עשר נשים לבדנה אין מצטרפות. ושוב מצאתי בכל בו סי' מ"ה מפורש כן דאפילו עשר נשים אין מצטרפות ואזיל לטעמיה.

[ואגב להעיר דנראה שגם בעה"מ והרמב"ן ס"ל דנשים אין מצטרפות כלל ואפילו עשר נשים לבדנה והראיה ממה דשקלי וטרי (ג.) בדפי האלפס) למה לא נמנה קריאת המגילה בהדי הנך דבעי עשרה כפריסה על שמע, ואם איתא דעשר נשים מצטרפות א"כ בפשוטו לא הוי דומיא דאינך וק"ל].

[ואגב להעיר דלמש"כ האשכול ודעימיה דהטעם דא"י"ח בקריאה הוא משום דקול באשה ערוה א"כ יקשה דתינח נשים אבל עבדים מאי איכא למימר, וצ"ל לדעתם דעבדים באמת פטורים אפילו מקריאה, ומה שהתוספתא כלל יחד נשים עבדים וקטנים היינו לענין מה שכולם פטורים מקריאה ואין מוציאים אנשים יד"ח, אבל לענין חיוב שמיעה רק נשים חייבות אבל עבדים פטורים לגמרי. אבל לפנינו בבה"ג איתא דנשים ועבדים וקטנים פטורים מקריאה וחיובין במשמע ע"ש.]

ה. והנה ממוצא הדבר מה דס"ל לכל הנך ראשונים שהטעם שהפקיעו נשים מחיוב קריאה הוא משום שא"א שתקראנה לאנשים, משום דזילא בהו מילתא או משום דקול באשה ערוה, מוכח עכ"פ דקריאת המגילה צ"ל בעשרה עכ"פ לכתחילה. ונראה דהתוסי' לטעמייהו דעי' בגמ' (ה.) נחלקו רב ורב אסי אם קריאת המגילה בזמנה צריכה עשרה ונחלקו הראשונים אם פלוגתתם לענין לכתחילה או לענין בדיעבד ודעת התוסי' שם דפליגי לענין בדיעבד וא"כ לדידהו י"ל דלכתחילה גם רב מודה דצריך עשרה וכ"כ הר"ן שם. אבל להנך ראשונים דס"ל דפלוגתת רב ורב אסי היא לענין לכתחילה א"כ לרב אפילו לכתחילה א"י"צ עשרה ומ"מ מסתבר דמודה רב דנשים פטורות ממקרא מגילה כמבואר בתוספתא, וא"כ ע"כ א"י"ז מטעם שא"א שתקראנה לאנשים, דהרי לרב א"י"צ עשרה כלל. ו. ומ"מ קשה דלשי' התוסי' דפלוגתת רב ורב אסי לענין בדיעבד א"כ יוצא דלרב אסי אפילו בדיעבד אינו יוצא בלא עשרה וק"י א"כ איך משכח"ל לרב אסי דין התוספתא דאנדרוגינוס מוציא את מינו הא ממנ"פ בפני עשרה אינו יכול לקרות שמא הוא נקבה ובלא עשרה הרי אינו יכול לקרות כלל. ולכאורה היה אפשר"ל בהקדם מה דאיתא

בברכות (נד): ר' יהודה חלש ואיתפח על לגביה ר' חנא בגדתאה ורבנן אמרי ליה בריך רחמנא דיהבך לן ולא יהבך לעפרא. אייל פטרותן מלאודויי. והא אמר אביי בעי לאודויי באפי עשרה, דהוו בי עשרה. והא איהו לא קא מודה, לא צריך דעני בתרייהו אמן עייכ. ובטור סיי רייט כתב בשם הראי"ש להקשות למה צריך היה לענות אמן הא בכ"מ קיי"ל שומע כעונה אפילו בלא עניית אמן. ותירץ דכיון שהם לא היו חייבים לכן היה צריך לענות אמן. ובפשוטו הסברא בזה דכיון שהם לא היו חייבים לכן אי"א היה להוציא מדין שומע כעונה, דבעינן שישמע ברכה של חיוב, אבל כיון שענה אמן הרי קיי"ל דהעונה אמן הרי הוא כמברך כדאי בברכות (מ): והוי כאילו בירך בעצמו.

אך בפשוטו שזה תלוי בדברי הר"ן ריש נדרים שנחלק עם ר"ת אם העונה אמן הוא כנשבע מפי עצמו או כנשבע מפי אחרים, ולסברת ר"ת שהוא כנשבע מפי אחרים שאין האמן שבועה לעצמה רק קבלת שבועת חבירו הי"נ לענין ברכה אין האמן כברכה בפני"ע ואם הברכה עצמה אינה ברכה של חיוב שיוכל לצאת בה ידי"ח גם האמן לא יוכל לצאת בה. ולדעת ר"ת צ"ל דגם המברכים נחשבו בני חיוב [כיון שאם יהיו בסכנה יצטרכו לברך וכמו ברהמ"ז דמה"ת יצא מוציא כמש"כ תוסי (מח): הרי דחשיב בר חיובא אף על גב שעכשיו אינו אוכל והיי"נ דכותיה]. ולדעת ר"ת הדרא הקושיא לדוכתה למה הוצרך ר' יהודה לענות אמן.

וי"ל בזה בהקדם קושיית האבני נזר שעמד על מה שהקדים הגמ' לשאול והא אמר אביי דבעי לאודויי קמי עשרה, ומתיר הגמ' דהוו בי עשרה, ורק אח"כ מקשה הגמ' והא איהו לא קא מודה. ולכי הקושיא השניה היא יותר פשוטה והיתה צריכה לקדם. עיי"ש מה שתירץ.

ונראה דבאמת מצד החיוב ברכה היה סגי בשומע כעונה בלא עניית אמן, אלא דעל השמיעה לא תפיס דין באפי עשרה, דלא שייך לומר שהוא שומע לפני עשרה. ולכן מקדים הגמ' לשאול דהא בעי עשרה, ומתיר דבאמת הוו בי עשרה. ורק אח"כ מקשה דסוכ"ס אי"ז נחשב באפי עשרה שהרי ר' יהודה לא בירך בעצמו, ואף דשומע כעונה אבל אי"ז נחשב באפי עשרה. ולזה מתיר דענה אמן והעניית אמן היה לפני עשרה, ודו"ק.

ומעתה נחזור למשה"ק לדעת רב אסי דקריאת המגילה צ"ל בעשרה, ולדעת התוסי היינו אפילו בדיעבד, אי"כ איך משכח"ל דין התוספתא דאנדרוגינוס מוציא את מינו, הא בעינן עשרה ואשה אינה יכולה לקרות לעשרה אנשים דזילא בהו מילתא, ועשר נשים אין מצטרפות לעשרה וכנ"ל.

אבל למבואר ניחא בפשיטות דאפילו לרב אסי דמגילה צריכה עשרה היינו דוקא לאנשים החייבים בקריאה, אבל נשים דחייבות בשמיעה לחוד אי"צ עשרה כלל, דקריאה יכולה להיות בפני עשרה אבל שמיעה אי"א להיות בפני עשרה כלל דאין השמיעה ענין לאותם עשרה, ולא שייך גדר שמיעה בפני עשרה. ואי"כ ניחא דאנדרוגינוס מוציא את מינו היינו (לדעת רב אסי) שיהיו שם עשרה כמותו דממני"פ אם הם אנשים יוצאים שפיר דהרי יש שם עשרה ואם הם נשים אי"כ אי"צ עשרה כלל.

ובאמת שגם להטור והרא"ש דלא נחתו התם גבי ברכת הגומל לסברא זו י"ל דהכא לענין מקרא מגילה יודו, דהתם איכא עכ"פ חיוב אמירת הברכה ואפשר דעיי"ן דין שומע כעונה ששומע הברכה שנאמרה בפני עשרה חשיב כעונה בפני עשרה גם הוא. אבל כאן דנשים אין חייבות בקריאה כלל, וכל חיובן הוא אך ורק בשמיעה, מסתבר מאד דלי"ש בהו שמיעה בפני עשרה כלל. ז. שו"מ בספר "אהלים" עמ"ס מגילה, שיש בו חידו"ת מכת"י מהגאון המהרי"ל דיסקין זצ"ל, ויש שם מערכה בסוגיא דשלא בזמנה בעשרה מה שרשם לעצמו. ובתוך הדברים נראה שכתב כעין הסברא הנ"ל, ואני מעתיק לשונו עם מה שנראה לי כונת דבריו (והמהדיר כתב בע"א קצת):

נשים דחייבות אם צריכה ציבור או לא,

כיון שאינה קוראת בציבור. פ"י,

דמסתפק במקום שצריך לקרות בעשרה,

לרב כדאית ליה ולרב אסי כדאית ליה,

אם גם נשים חייבות כן. או דילמא נשים

לעולם יכולות לקרות ביחיד.]

אלא דזהו רק משום כבוד ציבור, ועיי

רא"ש דאין מוציאות את האנשים. פ"י,

אף דלכ' מה שנשים אין קוראות לאנשים

הוא רק משום כבוד הציבור, אבל ביסוד

חיובן הוי חיוב אחד עם האנשים, ואי"כ

פשיטא דגם הן צריכות ציבור דומיא

דאנשים. אבל מדברי הרא"ש מבואר

דמופקעת מחיוב קריאה, דלכך אי"א לה

להוציא אנשים, ולכן יש להסתפק עם

צריכה ציבור כלל, וכמו שמבאר.]

גדר בעשרה מאי הוא, אם כ"א קורא

בפ"ע, ואינו מטה אוזן לאחר מהו. הכזה

יקרא ציבור? פ"י במקום שאין חיוב

קריאה מסתברא דלי"ש צירוף עשרה

ואפילו אם אחד יקרא לכולם מ"מ כל

אחד יוצא בשמיעת עצמו והוי כאילו

עשרה קראו כל אחד לעצמו דאין לזה שם

ציבור. וכיון דנשים אי"ח בקריאה כ"א

בשמיעה מסתבר דלי"ש אצלן קריאה

בעשרה כלל. וזה ממש בדומה לסברא שכתבנו דל"ש גדר שמיעה בפני עשרה.].
לדין מסתפקו בשו"ע אם נשים מצטרפות לעשרה, וכבוד ציבור ל"ש בהן, דאדרבה אין בהם כבוד. נפי דהרמ"א מביא סברת העיטור דאין מצטרפות לעשרה, ובודאי שאין לפרש שאין מצטרפות מצד כבוד הציבור, דכיון דליכא עשרה אנשים אי"כ באמת אין שם קפידא דכבוד הציבור, ועי"כ מקום הספק שמא אינה מצטרפת לעשרה משום שכיון שאין לה חיוב קריאה ל"ש אצלה גדר צירוף לעשרה, והיינו מטעם הנ"ל דחיובה הוא חיוב שמיעה ול"ש גדר שמיעה בפני עשרה.].

עכלה"ק של המהרי"ל דיסקין זצ"ל לפנינו, ואם כנים אנו בכונת דבריו הרי זה ממש כמשי"ב. ומעתה משי"כ העיטור דאין מצטרפות לעשרה, ודימה זה לזימון, ומשמע דאילו עשר נשים לבדינה שפיר מצטרפות דומיא דזימון דמזמנות לעצמן, [וכן דייק בשו"ת ציץ אליעזר חלק י"ג סי' ע"ג], ואילו לעיל (ענף ב') הוכחנו שדעת התוס' ועוד ראשונים דעשר נשים אין מצטרפות כלל. אבל להאמור אפשר דאין בזה פלוגתא דעכשיו שהפקיעו מהן חיוב קריאה ואי"ח אלא בשמיעה אי"כ בלא"ה לא שייך בהן גדר קריאה בעשרה ואין להן שום מעלה בזה, ולכן לא נחית העיטור לבאר כ"א אם מצטרפות עם אנשים שיהיה לאנשים קריאה בעשרה, ולזה קאמר דמסתבר דאין מצטרפות עם אנשים דומיא דזימון. ח. ומי"מ עצם הסברא דנשים לא שייך בהן גדר קריאה בעשרה כיון שחיובות בשמיעה, אינה מוכרחת ולעולם אפשר דגם נשים צריכות עשרה [לרב כדאית ליה (שלא בזמנו, או בזמנו עכ"פ לכתחילה) ולרב אסי כדאית ליה (אפילו בזמנו)], ואף דאי"ח כ"א בשמיעה והרי מה שייך שמיעה בפני עשרה, י"ל דכל שאין שם עשרה חסר בעצם המעמד של פרסומי ניסא. וראיה לזה ממה דמחלק רב בין מגילה בזמנה דאי"צ עשרה לבין מגילה שלא בזמנה דצריך עשרה, ומבאר רש"י דבזמנה דכו"ע קורין יש פרסו"י בלא עשרה משא"כ שלא בזמנה, ומבואר מזה דהתועלת בעשרה אינו שהוא יפרסם את הנס בפני הרבה אנשים דאי"כ מה מועיל בזמנה מה שכו"ע קורין כיון שהוא עכ"פ אינו קורא להם, אלא עי"כ דעשרה נצרך כדי שקריאת המגילה ייחשב מעמד של פרסומי ניסא, ולא קריאה בעלמא, ובזה יש חילוק דבזמנה חשיב ממילא קריאה של פרסו"י כיון שקורא עם כל ישראל. ועוד מבואר הדבר ממש"כ הרמב"ן במלחמות מגילה (ג). בדפי

האלפס) דלקריאה בעשרה סגי לקרות לפני תשע שכבר קראו את המגילה, ואינם יוצאים יד"ח בקריאה זו כלל, דמי"מ יש שם פרסו"י. וכיון שכן אפשר דגם נשים צריכות לשמוע בעשרה, אף דעצם השמיעה אינה שייכת לעשרה, מי"מ צריך שהקריאה תהיה לה מעמד של פרסו"י עי"י שהיא בפני עשרה.

[אך במה שאינה מצטרפת לעשרה לכמה ראשונים בזה עדיין י"ל כסברת המהרי"ל דיסקין זצ"ל דצירוף עשרה שייך רק אצל מי שיש לו חיוב קריאה, דהצירוף של עשרה נעשה ממה שאחד מוציא את העשרה בחיוב קריאה. אבל נשים שכל אחת שומעת לעצמה הוי כאילו כל אחת קוראת לעצמה ואי"א לה להצטרף לעשרה. אבל לא יספיק זה לפי מה שהוכחנו לעיל (ענף ב') דהא גופא מה שהפקיעו מהן חיוב קריאה היה משום שהקריאה צ"ל בעשרה ונשים אין מצטרפות לעשרה, אשר לפי"ז מוכרח דגם לפני שהפקיעו אותן מחיוב קריאה לא היו מצטרפות לעשרה. ועי"כ שבעצם ל"ש בהן גדר צירוף.]

ט. ואשר למה שהקשינו איך משכח"ל לרב אסי (אליבא דהתוס') הא דאנדרוגינוס מוציא את מינו, הא בעינן עשרה זכרים ולהצד שהוא נקבה אינו יכול לקרות לזכרים כלל. בפשוטו י"ל דמשכח"ל כשיש שם עשרה אנשים ואף שהזכרים אינם יוצאים מהאנדרוגינוס מי"מ לית לן בה דסוכ"ס הוי קריאה בפני עשרה דמועיל לפרסו"י, וכמשי"כ הרמב"ן במלחמות (ו). דגם אם קרא לפני עשרה שיצאו כבר יד"ח חשיב קריאה בעשרה, וק"ל.

ג-

שיטת הראב"ה שמצותן שיפרסמו להן את הנס

י. והנה נתבאר (אות ה') דהתוס' דתלו טעמא דבה"ג שפטרו נשים מקריאה במה דזילא בהו מילתא שתקראנה לעשרה אנשים אזלי לשיטתייהו דלא נחלקו רב ורב אסי כ"א בדיעבד אבל לכתחילה לכו"ע בעי עשרה. וכן צ"ל לדעת הנך ראשונים דתלו ליה במה דקול באשה ערוה. אבל יש לעיין דהנה דעת העיטור דמחלוקת רב ורב אסי היא לענין לכתחילה, וכן דעת ראב"ה (הלי מגילה סי' תק"ס), והרי העיטור והראב"ה הם מן הפוסקים כבה"ג דנשים אי"ח כ"א בשמיעה, ויקשה לדידהו כיון דלרב אפילו לכתחילה אי"צ עשרה אמאי הפקיעו נשים מחיוב קריאה והרי יכולות לקרות לכתחילה לעצמן בלא עשרה כלל.

נויש קצת ראייה דבה"ג עצמו ג"כ סובר כן דהביא מש"נ בגמ' דהוה עובדא וחש רב להא דרב אסי, ומשמע שרוצה לפסוק כרב אסי, ומ"מ הביא הך דביחיד יוצא במגילה הכתובה בין הכתובים, הרי דאפילו לרב אסי יכול לקרות ביחיד, וע"כ פלוגתת רב ורב אסי לענין לכתחילה, וא"כ לרב אפילו לכתחילה אי"צ עשרה. וכ"כ בהגהות בן אריה שם.]

וע"כ צ"ל לדעת הנך ראשונים שהטעם שלא חייבו נשים בקריאה אינה כלל משום זילותא ולא מקום קול באשה ערוה אלא טעם אחר יש בדבר. ובאמת דכן מוכח בלא"ה בדברי הראב"ה וכמו שיתבאר.

יא. דעיין בראב"ה שם (סי' תקס"ט) אחר שהביא דברי הבה"ג דנשים אי"ח בקריאת המגילה כ"א בשמיעה כתב וז"ל והא דאמרינן בשבת אשה ודאי מדלקת דאריב"ל נשים חייבות בני"ח בדקתי בהלכות גדולות ולא פירש בה מידי ולא ידענא בה אי בחדא מחתא איכא לפרושי או לא. וכן נשים חייבות בד' כוסות. ומיהו לעצמן פשוט דמצי למקרי דמצי להדליק עכ"ל.

והנה באמת אינו מובן לכאורה מה מקום ספק יש בנר חנוכה ובד' כוסות דשם הרי לא שייך גדר קריאה ושמיעה כלל. ולכ"י בני"ח היה אפשר"ל דכונתו להסתפק שמא אי"ח כ"א בראיה, אבל באמת זה אינו דא"כ מאי קאמר תיכף אח"כ דלעצמן יכולות להדליק, והרי להך צד אי"ח להדליק כלל. אלא ע"כ דזה פשיטא ליה דחייבות להדליק וכמו שהביא בעצמו לשון הגמ' אשה ודאי מדלקת. וגם אין לומר דכונתו להסתפק שמא אין יכולות להלדיק עבור אנשים דגם זה אינו דמפורש בגמ' שבת (כג.) שאשתו של רב זי"א היתה מדלקת עליו. וגם מה שנסתפק לענין ד' כוסות לכ"י אין לו מובן כלל.

יב. אך טרם שנבאר זה יש לעמוד על כך דהא מיהת מוכח דהראב"ה אינו מפרש כהתוס' שהטעם שפטרו נשים מקריאת המגילה היה משום דזילא בהו מילתא לקרות בפני אנשים. וכן אינו מפרש כהנך ראשונים דהטעם משום דקול באשה ערוה. דטעמים אלה אינם שייכים בנר חנוכה ובד' כוסות כלל. אלא ע"כ דיש לו הבנה אחרת בשיטת בה"ג לגמרי למה פטרו נשים מחיוב קריאה.

והוא דהראב"ה מפרש סברת בה"ג דמה דאף הן היו באותו הנס אינה סיבה לחייב אותן במצות קריאה ופרסומי ניסא כאנשים, היינו שתהיינה חייבות לפרסם הנס לאחרים, דלעני"ז הוי ככל מ"ע שהז"ג ופטורות, אלא דכיון שאף הן היו באותו הנס מתחייב שיפרסמו את הנס להן, וזהו כל חיובן שיפרסמו להן את הנס, וממילא דחייבות בשמיעה דוקא ולא בקריאה.

וראייה ברורה לזה ממש"כ הראב"ה שם בהמשך דאפילו קטן שלא הגיע לחינוך רק שיוודע להבין צריך לשמוע מקרא מגילה דאף הם היו באותו הנס ע"ש, ואם היה החיוב המתחייב ממה דאף הן כו' לפרסם הנס לאחרים א"כ לא היה טעם לחייב קטן שלא הגיע לחינוך במצוה זו יותר מאשר במצוות אחרות, אלא ע"כ שהראב"ה הבין דאף הן כו' מחייב שיפרסם הנס להם ולכן ס"ל דזה שייך אפילו בקטנים שלא הגיעו לחינוך, שהגדולים עכ"פ יפרסמו להם את הנס.

יג. ומעתה נבוא לבאר מה שנסתפק הראב"ה אם גם בני"ח וד' כוסות אמרינן כן, פי' דגם שם שמא כל החיוב הוא שיפרסם הנס להן ולכן לא תהיינה נשים חייבות להדליק נ"ח בעצמן כ"א שיודלק הנר עליהן, ואף דגם אנשים אי"צ להדליק בעצמם אלא נר איש וביתו אבל עכ"פ צריך שהנ"ח יהיה שלהם דמה"ט אכסנאי צריך להשתתף בפריטי, ולזה מסתפק הראב"ה דשמא אשה אי"צ ודי לה במה שמדליקים בשבילה היינו במה שיש נר לבית. [והיינו כמו שביארנו במקו"א דנר איש וביתו אינו גדר שליחות דא"כ למ"ל דין מהדרין תפ"ל דמצוה בו יותר מבשלוחו אלא הוא עצם התקנה שיהיה נר לבית ועי"ז יוצאים יד"ח הדלקה.] וכן בד' כוסות נראה דגדר הספק עדי"ז דמספק"ל שמא אי"צ לשתות לעצמן דרך חירות ודי להן במה ששומעות את ההגדה מסודר על ד' כוסות. ועיי' בחי' הגרי"ז עהרמב"ם הל' חו"מ שביאר מחלוקת תוס' והרמב"ם אם כאו"א צריך לשתות הד' כוסות בעצמו או דסגי שישמע ההגדה מסודר על ד' כוסות ובעה"ב ישתה, ובראב"ה סי' תקכ"ה מבואר בהדיא דס"ל דכאו"א צריך לשתות, וא"כ י"ל דהיינו דמספק"ל כאן דילמא נשים אי"צ לשתות בעצמן רק ישמעו ההגדה מסודר על ד' כוסות דלזה סגי דנתפרסם הנס להן וק"ל.

-ד-

שיטת המג"א שאשה לא תקרא לעצמה או לאשה אחרת

יד. במדרש הנעלם (ז"ח רות) איתא "וא"ר אבא נשים חייבות במקרא מגילה אבל הן אינן קוראות לאחרים אבל חייבות לשמוע מפי המברך". והמג"א (סי' תרפ"ט ס"ק ו') פסק עפ"י דאפילו לעצמה לא תקרא (וכ"ש לאשה אחרת) רק תשמע מאנשים.

אבל בבהגר"א שם נראה שהבין שאין כונת המדרש הנעלם אלא שלא תקרא לאנשים אבל לנשים אחרות קוראה שפיר (וכל שכן לעצמה) (ועיי' חיי אדם כלל קנ"ה ס"ק י"א). והגר"א

הביא ראייה דיכולה לקרות לנשים אחרות מהא דערבין (ב:) הכל חייבין במקרא מגילה הכל כשרין לקרות את המגילה לאיתווי מאי לאתווי נשים כו' ומבואר דנשים כשרות לקרות את המגילה והיינו מסתמא לאחרים, והיינו עיי' שיכולה לקרות לנשים אחרות. וכ"כ התוס' מגילה (ג.) והמרדכי שם.

ולדעת המג"א יש לדחות הראיה כי בשטמ"ק ערבין (ג.) (בהשמטות) הביא גירסא אחרת בגמרא שם הכל כשרים לקרות המגילה לאתווי מאי לאתווי קטן כו' הכל חייבין בקריאת המגילה לאתווי מאי לאתווי נשים ע"ש. אשר לגירסא זו אזדא הראיה, כמובן.

טו. אלא דמ"מ יקשה על המג"א מהתוספתא דאנדרוגינוס מוציא את מינו, והרי לפי דעת המג"א להצד שהוא נקבה אפילו את מינו לא היה צריך להוציא ולא אפילו את עצמו.

ולכ' צ"ל לדעת המג"א שהמדרש הנעלם חולק על התוספתא וס"ל דאשה אין לה לקרות לעצמה כלל, כיון שכל חיובה בשמיעה. ומכל מקום כיון שדברי התוספתא לא הובאו בש"ס דברי המדרש הנעלם יכולים להכריע לחומרא.

טז. והנה באמת דברי המג"א יש להם מקום גדול בסברא. שהרי צריך להבין לשיטת הבה"ג ודעימיה דנשים אי"ח בקריאה כ"א בשמיעה, דנמצא לפי"ז כי הקורא להן אינו צריך להוציאן ידי שום חובה, שהרי בקריאה אינן חייבות כלל ואילו השמיעה עושות בעצמן. נמצא שהקורא לנשים אין שם דין שומע כעונה ולא דין הוצאת אחרים יד"ח. וא"כ קשה אמאי צריך הקורא להיות בר חיובא כלל. והרי לא שמענו מעולם שתהיינה יכולות לשמוע קריאת המגילה מחשו"ק. (גם מדברי המג"א עצמו מוכח כן דחייבות לשמוע ממי שהוא בר חיובא דאם יכולות לשמוע מחשו"ק כ"ש דיכולות לשמוע מאשה אחרת.)

ולכ' צ"ל דבאמת נשים חייבות בקריאה ג"כ, רק שמופקעות ממעשה הקריאה. ולכן הקורא להן מוציאן יד"ח קריאה וצריך להיות בר חיובא, אבל הן אינן קוראות לאחרים כיון שהפקיעו אותן ממעשה הקריאה. וממילא שמוכרח כדעת המג"א דאפילו לעצמן אינן קוראות שהרי חייבות בקריאה ומופקעות מלקרות בעצמן.

יז. אבל דעת התוס' והמרדכי ודעימייהו הסוברים דיכולות לקרות לנשים אחרות, ונתבאר שכן גם דעת התוספתא, ודעת הגר"א שגם המדרש הנעלם אינו חולק ע"ז, ולדידהו יקשה כנ"ל כיון דאי"ח כ"א בשמיעה למה צריכות לשמוע ממי שהוא בר חיובא.

ואין לומר דאיה"נ דיכולות לשמוע גם מחשו"ק, זה אינו דהא בגמ' ערבין הנ"ל אמרין (לג' ס"ש

שהיא גירסת התוס' והמרדכי והגר"א) הכל כשרין לקרות את המגילה לאתווי נשים, והיינו לאתווי נשים שכשרות לקרות לנשים אחרות, ואם איתא דאפילו חשו"ק כשר לקרות לנשים א"כ מה צריך הדבר להאמר דנשים כשרות לקרות להן.

יח. אך באמת זהו ממש בדומה לקושיית השאגת אריה על שיטת הרמב"ם פ"א מהל' שופר ה"ג שכתב וז"ל שופר הגזול שתקע בו יצא, שאין המצוה אלא בשמיעת הקול אע"פ שלא נגע בו ולא הגביהו השומע יצא ואין בקול דין גזל עכ"ל. והקשה השאג"א שהרי משנה שלימה שנינו שאם שמע התקיעה מחשו"ק לא יצא יד"ח, דכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים יד"ח, ואילו לסברת הרמב"ם מה צריך שהתקוע יוציא אותו כלל, והרי הוא שומע בעצמו, והתקיעה אינה מן המצוה. ובמקו"א ביארנו שדעת הרמב"ם דלעולם יש חובת תקיעה ג"כ אלא שאי"ז עיקר המצוה שייחשב מצוה שבגופו, כי המצוה שבגופו היא השמיעה דוקא, אלא שצריך לתקוע ג"כ כדי שיוכל לשמוע, ומצות התקיעה היא רק לצורך השמיעה, ולכן אינה מצוה שבגופו ויכול להתקיים ע"י שליח. ועי"ש ביארנו לפי"ז למה אין פסול מהבב"ע בשופר הגזול.

וה"נ דכותיה צ"ל לענין מקרא מגילה, דלעולם גם נשים חייבות בקריאה, אלא שחיובן באופן אחר מאשר אצל אנשים, דאצל אנשים הקריאה עצמה היא עיקר המצוה, והקורא לאיש צריך להוציאן יד"ח קריאה מדין שומע כעונה. אבל אצל נשין הקריאה היא רק לצורך שמיעה, ואינה מצוה שבגופה, ולכן הקורא להן אי"ז להוציאן מדין שומע כעונה, וסגי במה שהוא שלוחן.

יט. וממילא ניחא דמצד אחד אין אשה יכולה לקרות לאיש, שאין חיובם שוה, שאצל האיש הקריאה היא מעיקר המצוה והוא חובת הגוף. ומזה נשים פטורות. ומ"מ גם אשה חייבת בקריאה לצורך השמיעה, ולכן צריכה לשמוע ממי שהוא בר חיובא עכ"פ בשמיעה. ולכן אשה יכולה לקרות לאשה אחרת, אבל חשו"ק פסולים לקרות להן.